บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์" มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหา กระบวนการ และวิธีการในการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์ และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงกระบวนการเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาโดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ได้แก่ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. มูลเหตุปัจจัย กระบวนการ วิธีการในการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์

จากผลการศึกษาสามารถสรุปประเด็นข้อค้นพบจากงานวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกร ดังนี้

1.1 เงื่อนไขเชิงสาเหตุของปัจจัยตรง ประกอบด้วย

1.1.1 ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบและกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในเรื่องเพศ ได้แก่ แนวนโยบายการกระจายอำนาจและการขยายภารกิจด้านการศึกษาขององค์กรกครองส่วนท้องถิ่น ภาวะเศรษฐกิจครอบครัว ความไม่แน่นอนราคาสินค้าและผลผลิตของเกษตรกร นโยบายการสอนเพศศึกษา สื่อสาธารณะและเข้าถึงสื่อสารมวลชนอย่างอิสระ วิถีคนเมือง นโยบายการพัฒนาสู่การเป็นชุมชนเมือง และพฤติกรรมของวัยรุ่นมีอิสระในการพบกัน

1.1.2 ปัจจัยภายในตัวบุคคลได้แก่ เป้าหมายในการเลี้ยงลูกสู่ความสำเร็จทางการศึกษา การรับรู้ต่อความสำคัญของการศึกษาต่อโอกาสในสังคม ประสบการณ์ของตนเองจากการขาดโอกาสทางการศึกษา ความไม่เท่าทันต่อการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและความต้องการทางสังคมของวัยรุ่น และความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านและชุมชน โดยมีเงื่อนไขบริบท

ของชุมชนเป็นปัจจัยร่วมกำหนดในการก่อเกิดตัวตนของพ่อแม่ในการขัดเกลาทางสังคมในเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่น

1.2 เงื่อนไขเชิงสาเหตุของปัจจัยโดยอ้อม ประกอบด้วย

1.2.1 เงื่อนไขด้านบริบทชุมชน ที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยภายในตัวบุคคลของพ่อแม่ และ ยังส่งผลต่อวิธีการขัดเกลาทางสังคมในเรื่องเพศกับลูกวัยรุ่น ทั้งนี้เนื่องการพ่อแม่รับรู้ต่อความคาดหวังของชุมชนต่อตนเอง ในการแสดงบทบาทของพ่อและแม่ที่อยู่ในกรอบความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน กระบวนการในการจัดการกับปัญหาในเรื่องเพศ การรับรู้ต่อสถานการณ์ปัญหาและความรุนแรงในเรื่องเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในชุมชน ทั้งนี้บริบทของชุมชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องเพศ เช่น การยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ในสมรสของวัยรุ่น ค่านิยมในการเลือกคู่ครอง และความเป็นอิสระสังคมเกษตรกรในการเลือกคู่ การเปิดโอกาสของระบบการศึกษาในพื้นที่ที่มีนโยบายยอมรับการกลับเข้าเรียนต่อในสถานศึกษาของมารดาวัยรุ่นที่ต้องการศึกษาต่อ ในขณะเดียวกันปัจจัยที่ส่งผลให้พ่อแม่เกษตรกร และการเฝ้าระวังต่อปัญหาเรื่องเพศในชุมชนอ่อนแอลง ที่สำคัญคือ ความขัดแย้งทางการเมือง ความไม่ไว้วางใจ ที่แฝงแข่งขันในประเด็นความสามารถในการจัดหาและสนับสนุนให้ลูกของตนได้รับการตอบสนองความต้องการด้านสิ่งของ เครื่องใช้ เพื่อสร้างการยอมรับของชุมชน

1.2.2 เงื่อนไขด้านความคาดหวังของสังคม บทบาทของการทำหน้าที่เป็นพ่อ และ แม่ที่ดี คือการเป็นตัวแบบที่สังคมให้การยอมรับ เช่น พ่อทำหน้าที่ในการหาเงินมาดูแลครอบครัว มีบุคลิกที่น่าเกรงขาม มีอำนาจ ในขณะที่แม่ ทำหน้าที่เป็นตัวแบบที่ดีด้านความประพฤติในเรื่องเพศ การเข้าสังคม เพื่ออบรมสั่งสอนให้ลูกได้ปฏิบัติตาม เป็นการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวัง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากชุมชน จึงหลีกเลี่ยงที่จะสื่อสารเรื่องเพศกับลูกโดยตรง โดยเฉพาะการสื่อสารเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ เช่น ถุงยางอนามัย เพราะอาย และการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ เนื่องจากเชื่อว่า อาจนำไปสู่การสร้างความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศให้กับลูก

1.2.3 เงื่อนไขในด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพและบทบาทของตน ในการสอนเรื่องเพศกับลูก โดยพบว่าพ่อแม่กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ ไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง แต่เชื่อมั่นในศักยภาพของระบบโรงเรียน อีกทั้งบทบาทของพ่อภายใต้กรอบความเชื่อในเรื่องเพศและบทบาททางเพศทำขาดโอกาสในการสื่อสารกับลูกในเรื่องเพศ แต่มุ่งให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาในระดับที่สูงมาก

1.2.4 เงื่อนไขต่อเป้าหมายในการเลี้ยงดูลูกให้เติบโตในอนาคต ซึ่งให้ความสำคัญต่อการศึกษา และเมื่อค่านิยมดังกล่าว กลายเป็นเป้าหมายในชีวิตที่ทำให้ทั้งพ่อแม่และลูกวัยรุ่นต่างรับรู้และพยายามแสดงพฤติกรรมและบทบาทที่นำไปสู่การวางเงื่อนไขระหว่างกันของพ่อแม่เกษตรกรและลูกวัยรุ่น การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่จึงมุ่งเน้นบทบาททางเพศชายและเพศหญิง และการเป็นตัวแบบที่ดีของแม่คือ พฤติกรรมไม่มั่วเพศ ไม่พูดเรื่องเพศ รักษาพรหมจรรย์ และมีเพศสัมพันธ์ในสมรสเท่านั้น ในขณะที่วัยรุ่น แม้ว่าบริบทของสังคมเกษตรกรในปัจจุบัน และระบบการศึกษาจะเอื้อให้วัยรุ่นมีอิสระและมีโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศได้มากขึ้น แต่พบว่าส่วนใหญ่ยังคงมีค่านิยมและทัศนคติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ว่าเป็นภาวะปกติ ทั้งนี้พบว่าสื่อสาธารณะมีอิทธิต่อรสนิยม อัตลักษณ์และค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นที่แตกต่างไปจากการรับรู้ของพ่อแม่เกษตรกร

1.3 วิธีการ กระบวนการในการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ

1.3.1 วิธีการ กระบวนการสื่อสารของพ่อ

1) การสื่อสารผ่านคนกลาง โดยเฉพาะการสื่อสารความต้องการของตนเองให้ภรรยาได้รับรู้และนำไปใช้ในการกำหนดวิธีการปฏิบัติและการอบรมสั่งสอนลูก

2) การสื่อสารด้วยวิธีการใช้อำนาจ เช่น การใช้เสียงแสดงอำนาจและความรุนแรง ผ่านการ ตะโกนเสียงดัง การกำหนดโทษ และการลงโทษ

3) การนิ่งและหลีกเลี่ยงการสื่อสารแบบเผชิญหน้า เพื่อตัดการสื่อสารโดยตรง ซึ่งเป็นการให้ความหมายทั้งการยอมรับ การปฏิเสธ และ การจำยอมรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น หลีกเลี่ยงการทะเลาะวิวาท

4) ให้เงินทองและสิ่งของเครื่องใช้ เพื่อเป็นการแสดงความรักของพ่อ และชดเชยสิ่งที่ตนเองขาดหายไปในวัยเด็ก

5) วางบทบาทของตนเองในฐานะคนนอกในสถานภาพพ่อเลี้ยง

6) การสร้างแรงจูงใจ การยกตัวอย่างเรื่องศีลธรรม

1.3.2 วิธีการ กระบวนการสื่อสารของแม่

1) ยกตัวอย่างเพื่อสร้างเป้าหมายในอนาคตและแรงบันดาลใจ

2) การประนีประนอม ลดความรุนแรงในครอบครัว

3) การสังเกตอย่างเงียบๆ เพื่อติดตามพฤติกรรม

4) การนิ่งเฉยต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของลูกและไม่มีมาตรการในการควบคุมกำกับเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

5) การกล่าวโทษ เปรียบเทียบ เพื่อสะท้อนให้ลูกได้รู้ว่า สิ่งที่ลูกทำมาผิดพลาด และหากทำอย่างที่เคยบอกไว้ จะมีโอกาส เป็นการปฏิเสธผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นผลจากการกระทำของลูกสาว ที่ไม่เชื่อฟัง

6) การสอนบทบาททางเพศ ในการทำหน้าที่ดูแลบ้านหรือการช่วยเหลืองาน

7) ยอมรับกับการมีคู่ครองในช่วงอายุวัยรุ่น แนะนำให้ใช้การป้องกันการตั้งครรภ์การติดตาม

8) การห้ามปรามตักเตือนกำหนดโทษ

9) ตักเตือนอย่างประนีประนอม

10) มอบความไว้วางใจ

11) ให้ความสำคัญกับการศึกษา และยินยอมในเงื่อนไขการต่อรอง

2. องค์ประกอบ เงื่อนไขและมูลเหตุปัจจัยการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่เกษตรกร

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มพ่อแม่เกษตรกร

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า มีช่วงอายุระหว่าง 36-50 ปี มากที่สุด โดยพบว่าพ่อมีอายุเฉลี่ยที่ 43.10 อายุที่น้อยที่สุด คือ 34 ปี และอายุที่มากที่สุด 75 ปี ในขณะที่ แม่มีอายุเฉลี่ยที่ 41.39 อายุที่น้อยที่สุด 32 ปี อายุที่มากที่สุด 55 ปี ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 48.97 และมีบุตรทั้งชาย และหญิงจำนวน 2 คน สถานะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมพบว่า พ่อแม่เกษตรกรชาวนาส่วนใหญ่ที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองมีนาน้อยกว่า 10 ไร่ และเช่านาเพิ่มอีกไม่เกิน 10 ไร่ ในขณะที่ชาวสวนมีที่ดินทำกินเป็นเจ้าของสวนในเนื้อที่น้อยกว่า 5 ไร่ มากที่สุด และเช่าพื้นที่ทำสวนน้อยกว่า 5 ไร่ ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีหนี้สินน้อยกว่า 50,000 บาท

2.2 วิธีการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่

2.2.1 ด้านความรับผิดชอบ

พ่อแม่เกษตรกรให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบต่อตัวเองของลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในระดับมาก โดยพบว่า พ่อให้ความสำคัญต่อเรื่อง ดูแลตัวเองในชีวิตประจำวัน และความซื่อตรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.6 ในขณะที่แม่ให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 71.2 ในด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว พบว่า พ่อให้ความ สำคัญต่อความรับผิดชอบต่องานบ้านที่ได้รับมอบหมายมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 67.8 ในขณะที่แม่ให้ความสำคัญต่อความรับผิดชอบในเรื่องรายจ่ายของครอบครัวมากที่สุดคิดเป็น

ร้อยละ 56.6 ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งพ่อและแม่ให้ความสำคัญต่อการคบหาเพื่อนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.8 และ 64.4 ตามลำดับ

2.2.2 ด้านเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ

1) การดูแลตนเองเมื่อมีแฟน

พ่อให้ความสำคัญในประเด็นรับผิดชอบตัวเองเมื่อมีแฟน เห็นคุณค่าของตนเอง ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ และ รับรู้ถึงผลของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในระดับมาก และการเห็นคุณค่าของตนเองในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.5 ในขณะที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นการให้เกียรติเพศตรงข้าม และ วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ในระดับปานกลาง ในส่วนของแม่พบว่า ให้ความสำคัญต่อเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในระดับมากในทุกประเด็น โดยให้ความสำคัญต่อการเห็นคุณค่าของตนเองมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 75.9 และพบว่า พ่อให้ความสำคัญต่อเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในระดับปานกลางและภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ในด้านพฤติกรรมของพ่อและแม่เกษตรกรด้านการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในประเด็นรับผิดชอบต่อตนเองเมื่อมีแฟนนั้นพบว่า ทั้งพ่อและแม่เลือกใช้วิธีปฏิบัติโดยการยกตัวอย่างวัยรุ่นที่มีความประพฤติดีมาใช้ในการสื่อสารมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.4 และ 48.2 ตามลำดับ ในขณะที่พ่อให้ความสำคัญกับการตั้งครรภ์โดยใช้วิธีห้ามตั้งครรภ์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.8 ในขณะที่แม่ ร้อยละ 40.8 ไม่เคยบอกด้วยวาจาว่ายอมรับได้เมื่อลูกมีแฟน

2) การให้เกียรติเพศตรงข้าม

ทั้งพ่อและแม่ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสื่อสารในลักษณะลงโทษรุนแรงในระดับน้อยและไม่เคยทำ แต่เลือกใช้วิธีการยกตัวอย่างเด็กที่มีความประพฤติดี มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51.4 และ 52.9 ตามลำดับ การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ถึงคุณค่าของตนเองนั้นพบว่าพ่อใช้วิธีการชื่นชมเมื่อทำงานสำเร็จ รับฟังอย่างตั้งใจ และ พูดคุยถึงเป้าหมายในอนาคตในระดับมาก ในขณะที่แม่ใช้วิธีชื่นชมเมื่อทำงานสำเร็จ บอกให้รู้ว่าลูกมีสิ่งที่ดีในตัวเอง รับฟังอย่างตั้งใจ สอบถามช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา พูดคุยถึงเป้าหมายในอนาคต โดยวิธีการที่พ่อแม่เลือกใช้มากที่สุดคือการชื่นชมเมื่อทำงานสำเร็จ ปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง โอบกอด สัมผัสให้รู้สึกอบอุ่น และ บอกว่า "รักลูก"

3) การใช้ถุงยางอนามัยและการป้องกันการตั้งครรภ์

การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในประเด็นการใช้ถุงยางอนามัยพบว่าทั้งพ่อและแม่ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางและระดับน้อย โดยพบว่าทั้งพ่อและแม่ไม่เคยสอนการใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 80.5 และร้อยละ 88.0 ตามลำดับ ไม่เคยหา

ถุงยางอนามัยมาให้ ร้อยละ 89.4 และ 88.0 ตามลำดับ แต่เลือกใช้วิธีการปฏิบัติตัวที่ดีของพ่อแม่ให้ดูเป็นตัวอย่าง

4) การสื่อสารถึงผลของการตั้งครรภ์

ทั้งพ่อและแม่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าทั้งพ่อและแม่ไม่เคยกำหนดโทษในประเด็นหยุดเรียนแต่เลือกสอนถึงผลเสียต่ออนาคตมากที่สุด การสื่อสารเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์พบว่า พ่อแม่ใช้วิธีการตำหนิวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์และห้ามทำตาม คิดเป็นร้อยละ 41.4 และ 38.4 ตามลำดับ ในขณะที่การสอนวิธีใช้ถุงยางอนามัย หาถุงยางอนามัยมาให้ สอนการใช้ยาคุมกำเนิด หายาคุมกำเนิดมาให้ อยู่ในระดับน้อย และวิธีที่พ่อและแม่ไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ หาถุงยางอนามัยมาให้ คิดเป็นร้อยละ 90.4 และ 92.1 ตามลำดับ

3. ปัจจัยด้านพฤติกรรมทางเพศ และการรับรู้ความมีคุณค่าในตนเอง และการรับรู้พฤติกรรมการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่ของลูกวัยรุ่น

3.1 ข้อมูลทั่วไปของวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1-3 ในโรงเรียนมัธยม 6 แห่งในอำเภอลับแล

จำนวนนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งชายและหญิงคิดเป็นร้อยละ 50 และ 50 ตามลำดับ โดยกลุ่มอายุ 14 ปี ตอบแบบสอบถามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.55 ส่วนใหญ่มีระดับผลการเรียนเกรดเฉลี่ยในปีที่ผ่านมา ในระดับ 3.01-3.50 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.48 เคยมีประสบการณ์หนีเรียนทั้งวันในระยะเวลา 1 เดือนที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 6.31 และเคยหนีเรียนเฉพาะบางวิชาในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 11.92 ได้รับเงินค่าใช้จ่ายรายวันจากผู้ปกครองเฉลี่ยวันละ 26-50 บาท ร้อยละ 68.69 ส่วนใหญ่พอใช้ในแต่ละวันคิดเป็นร้อยละ 96.96 วัยรุ่นส่วนใหญ่ร้อยละ 57.74 มีความพึงพอใจกับรูปร่างของตนเอง และไม่พึงพอใจร้อยละ 46.25 โดยวัยรุ่นทั้งหมดมีระดับค่า BMI ปกติร้อยละ 66.57 พึงพอใจกับทรงผมร้อยละ 70.56 ไม่พอใจร้อยละ 29.44 รู้สึกว่าตัวเองผิวคล้ำและใช้เครื่องสำอางชนิดทาผิวร้อยละ 88.65 ไม่เคยใช้อะไรเลยร้อยละ 2.13

3.2 พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

ส่วนใหญ่วัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1-3 ในโรงเรียนมัธยม 6 แห่งในอำเภอลับแลมีคู่รักคิดเป็นร้อยละ 67.76 ไม่มีคู่รัก ร้อยละ 32.24 ส่วนใหญ่เริ่มมีแฟนครั้งแรกเมื่ออายุ 13 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.90 อายุที่น้อยที่สุดของการมีแฟนครั้งแรก 8 ปี และมากที่สุด 15 ปี โดยวิธีการรู้จักกับแฟนหรือคู่รักคนแรกส่วนใหญ่เกิดจากเพื่อนแนะนำร้อยละ 37.24 รองลงมา คือเป็นเพื่อนกันมาก่อนร้อยละ 36.55 รสนิยมความรักส่วนใหญ่เป็นแบบชายรักหญิงร้อยละ 78.96 ในวัยรุ่นที่เคยมีแฟนมีพฤติกรรมแสดงออกถึงความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ไม่เคยถูกตัวกันร้อยละ 40.34

รองลงมาคือจับมือ ร้อยละ 31.72 และมีเพศสัมพันธ์แบบสอดใส่ร้อยละ 3.79 โดยในจำนวนนี้มีการใช้ถุงยางอนามัยระหว่างมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้งคิดเป็นร้อยละ 36.36 ใช้ถุงยางอนามัยบางครั้ง ร้อยละ 63.64

3.3 การรับรู้ความมีคุณค่าในตนเอง

วัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีการรับรู้ความมีคุณค่าในตนเอง ในมุมมองภาพรวมในระดับมาก มีความอยากเป็นคนอื่นในระดับน้อย รับรู้ถึงความมีคุณค่าในตนเองในเรื่องการเรียนในระดับน้อย และรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับผลงานที่ทำในโรงเรียนในระดับมาก การรับรู้ความมีคุณค่าในตนเองในมุมมองภาพลักษณ์พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านครอบครัวพบว่าอยู่ในระดับมากคือ การรับรู้ว่าพ่อแม่มีเหตุผลที่จะภูมิใจในตัวเอง และในระดับน้อย คือ การรับรู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกคนสำคัญของครอบครัว และรับรู้ว่าครอบครัวผิดหวังในตนเอง ในส่วนมุมมองด้านสังคมรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากเวลาที่อยู่กับเพื่อนและมีเพื่อน

3.4 การรับรู้ของต่อพฤติกรรมการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่

3.4.1 ด้านการดูแลตัวเองเมื่อมีแฟน

ลูกรับรู้ว่าทั้งพ่อและแม่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยลูกรับรู้ว่าพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อและแม่ปฏิบัติบ่อยมากที่สุด คือ การยกตัวอย่างเด็กที่มีความประพฤติดี คิดเป็นร้อยละ 36.31 และ 37.1 ตามลำดับ และพฤติกรรมที่พ่อไม่เคยปฏิบัติเลยมากที่สุด คือ การบอกว่ามีแฟนได้ แต่ห้ามตั้งครรภ์คิดเป็นร้อยละ 46.8 ในขณะที่แม่พฤติกรรมที่ไม่เคยปฏิบัติเลยมากที่สุด คือ การบอกว่ามีแฟนได้ แต่ห้ามมีเพศสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 39.5 ในด้านการให้เกียรติเพศตรงข้าม จากพฤติกรรมการสื่อสารของพ่อและแม่ พบว่า ลูกมีการรับรู้ว่าทั้งพ่อแม่มีการปฏิบัติในระดับปานกลางโดยลูกรับรู้ว่าพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อปฏิบัติบ่อยมากที่สุด คือ การยกตัวอย่างเด็กที่มีความประพฤติดี คิดเป็นร้อยละ 38.5 และการสื่อสารที่แม่ปฏิบัติบ่อยมากที่สุด คือ สั่งและมอบหมายเป็นหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 22.9 และพบว่า พฤติกรรมที่พ่อไม่เคยปฏิบัติเลยมากที่สุด คือ ลงโทษรุนแรง คิดเป็นร้อยละ 57.5 ในขณะที่พฤติกรรมที่แม่ไม่เคยปฏิบัติเลยมากที่สุด คือ ออกกฎระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 38.5

3.4.2 ด้านการสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

การรับรู้ของลูกต่อพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อปฏิบัติบ่อยมากที่สุด คือ ชื่นชมเมื่อทำงานสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 38.8 ในขณะที่แม่ใช้คำพูดบอกว่า "รักลูก" มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.0 และพบว่า พฤติกรรมที่พ่อไม่เคยปฏิบัติเลย มากที่สุด คือ โอบกอด สัมผัสให้

รู้สึกอบอุ่น คิดเป็นร้อยละ 28.5 ในขณะที่พฤติกรรมที่แม่ไม่เคยปฏิบัติเลยมากที่สุด คือ รับฟังอย่างตั้งใจ คิดเป็นร้อยละ 38.5

3.4.3 ด้านการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและการป้องกันการตั้งครรภ์

การรับรู้ของลูกต่อพฤติกรรมการของพ่อแม่ต่อเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ พบว่า ทั้งพ่อแม่มีการปฏิบัติในระดับปานกลางในการสอนเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศ การสอนวิธีการใช้ถุงยางอนามัย และหาถุงยางอนามัยมาให้ พ่อและแม่ส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ หาถุงยางอนามัยมาให้ ในขณะที่การสื่อสารในเรื่องผลของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของทั้งพ่อและแม่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง โดยพ่อและแม่ไม่เคยกำหนดโทษว่าต้องหยุดเรียนหากตั้งครรภ์มากที่สุด ในขณะที่พฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อและแม่ปฏิบัติบ่อยที่สุด คือ การสอนถึงผลเสียต่ออนาคต คิดเป็นร้อยละ 30.6 และ 31.2 ตามลำดับ โดยลูกวัยรุ่นมีการรับรู้ต่อพฤติกรรมการการสื่อสารของพ่อแม่เรื่องวิธีป้องกันการตั้งครรภ์ว่า ส่วนใหญ่พ่อแม่สอนให้ปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ การแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ เช่น ข่าวข่มขืน ข่าววัยรุ่นถูกล่อลวง ในระดับน้อย และพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อและแม่ไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ การพี่พ่อช่วยหาถุงยางอนามัยมาให้ คิดเป็นร้อยละ 90.7 และ 84.6 ตามลำดับ และพฤติกรรมการสื่อสารที่พ่อและแม่ปฏิบัติบ่อยที่สุด คือ สอนให้ปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์คิดเป็นร้อยละ 22.7 และ 24.1 ตามลำดับ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่และลูกวัยรุ่นนั้น พ่อแม่ใช้การสื่อสารเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อตนเองและการให้เกียรติเพศตรงข้ามโดยใช้วิธีการยกตัวแบบที่ดีเพื่อให้เกิดการกระทำเลียนแบบ การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองโดยการชื่นชมเมื่อทำงานได้สำเร็จ และการสื่อสารโดยวาจาของแม่ว่า "รักลูก" ในขณะที่การสื่อสารถึงการป้องกันการตั้งครรภ์ แม่ใช้ตัวแบบจากพ่อแม่ในด้านพฤติกรรมทางเพศสอน การสื่อสารถึงผลของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นคือการสื่อสารในประเด็นผลเสียต่ออนาคต โดยรูปแบบการปฏิเสธการสื่อสารของพ่อแม่ได้แก่ การกำหนดโทษหรือลงโทษรุนแรงห้ามมีแฟน/คู่รัก การยอมรับการมีแฟน หรือ มีแฟนได้แต่ห้ามมีเพศสัมพันธ์ กฎระเบียบหรือการลงโทษอย่างรุนแรงในเรื่องการให้เกียรติต่อเพศตรงข้าม การโอบกอด สัมผัส จากพ่อ และการฟังอย่างตั้งใจจากแม่ ไม่สอนวิธีการใช้ถุงยางอนามัย ไม่หาถุงยางอนามัยมาให้และการตั้งข้อกำหนดให้ยุติการเรียนหากตั้งครรภ์

4. เงื่อนไขของช่องว่างความรู้ และทัศนคติ ที่มีผลต่อการสื่อสาร เรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในครอบครัวเกษตรกร

4.1 เงื่อนไขของช่องว่างความรู้ และทัศนคติ ที่มีผลต่อการสื่อสาร เรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบพ่อเกษตรกร

4.1.1 **เงื่อนไขของช่องว่างความรู้**

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารสาธารณะจากภาครัฐทั้งทางตรงและทางอ้อมของพ่อเกษตรกรทำให้เชื่อมั่นว่า ระบบการศึกษา คือ ระบบการสร้างการเรียนรู้ทักษะชีวิตที่ดีที่สุดที่สามารถสร้างทักษะชีวิตให้กับลูกได้ในทุกด้าน ความเชื่อมั่นต่อภาพลักษณ์ของความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของระบบโรงเรียนในการสร้างการเรียนรู้ของระบบการศึกษาของรัฐ ลดทอนความเชื่อมั่นต่อประสบการณ์ของตนเองในการดำเนินชีวิต ที่นำมาสู่การไม่แสดงบทบาทในการสื่อสารกับลูกในเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ความไม่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่นที่เติบโตจากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้พ่อเกษตรกรไม่เข้าใจในมิติการรับรู้ การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และวิถีชีวิต ความต้องการของวัยรุ่นเมื่อเปรียบเทียบกับประสบการณ์ของตนเองที่ผ่านมา ทำให้พ่อไม่เท่าทันต่อปัญหาและโอกาสเสี่ยงในเรื่องเพศที่สืบเนื่องมาจากความแตกต่างด้านการรับรู้ในเรื่องเพศ การให้คุณค่า และทัศนคติในเรื่องเพศระหว่างพ่อ และลูกวัยรุ่น

4.1.2 **เงื่อนไขด้านทัศนคติ**

ประสบการณ์การขัดเกลาทางสังคมของพ่อตามการรับรู้ต่อความคาดหวังของสังคมที่มีต่อตนเองในฐานะหัวหน้าครอบครัว ที่ต้องให้ความสำคัญต่อการทำงานในหน้าที่และอาชีพ การหารายได้เพื่อดูแลครอบครัว เป็นหลัก ไม่ดำเนินการในรายละเอียด ใช้การสั่งการ การติดตาม การมอบอำนาจและบทบาทการดูแลเรื่องในบ้านให้กับภรรยาเป็นหลัก นอกจากนี้รูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพ่อเกษตรกรและลูกวัยรุ่น ทั้งภาษาพูด ภาษากาย และระยะของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและลูกวัยรุ่น ซึ่งเป็นไปในรูปแบบของการสร้างการรับรู้ถึงอำนาจของพ่อในครอบครัว และเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อและลูกวัยรุ่นที่กลายเป็นข้อจำกัด ส่งผลต่อบทบาทในการทำหน้าที่ให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหาขาดโอกาสในการเข้าไปมีบทบาทร่วมรับรู้และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน การรับรู้ต่อความคาดหวังของสังคมต่อการแสดงออกบทบาทของพ่อ ที่ไม่ควรมีความสัมพันธ์ในระดับใกล้ชิดกับลูกสาวที่เริ่มเติบโตเป็นสาว ซึ่งทำให้พ่อ วางบทบาทของตัวเองเป็นผู้สังเกตการณ์ และการกำหนดกฎและข้อปฏิบัติในครอบครัวเพื่อใช้ในการควบคุมกำกับ มากกว่าการสื่อสารด้วยวาจา รวมถึงการตั้งเป้าหมายในการเลี้ยงดูลูกที่ให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วิถีชีวิตการทำงาน และเวลาที่ใช้ในแต่ละวัน มุ่งไปสู่การหารายได้ให้ครอบครัวเพื่อนำมาใช้เป็นทุนเพื่อการศึกษา และคาดหวังให้การศึกษาของลูก เป็นโอกาสทางสังคมที่จะนำไปสู่ความมั่นคงในชีวิต

4.2 เงื่อนไขของช่องว่างความรู้ และทัศนคติ ที่มีผลต่อการสื่อสาร เรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบแม่เกษตรกร

4.2.1 เงื่อนไขของช่องว่างความรู้

ความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษาในการทำหน้าที่สร้างการเรียนรู้ทักษะชีวิตที่ดีให้กับลูกส่งผลให้แม่ลดทอนความเชื่อมั่นต่อประสบการณ์ของตนเองในการดำเนินชีวิต ที่นำมาสู่การไม่แสดงบทบาทในการสื่อสารกับลูกในเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ ความไม่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวัยรุ่น จากประสบการณ์และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันทำให้แม่เกษตรกรไม่เข้าใจในมิติการรับรู้ของวัยรุ่น และการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และวิถีชีวิตความต้องการของวัยรุ่น นอกจากนี้ ปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้ แม่ ต้องทำหน้าที่ในหลายด้าน เช่น การหารายได้เสริมให้กับครอบครัว การทำหน้าที่ตัวแทนชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทที่แตกต่างจากแม่เกษตรกรในรุ่นพ่อแม่ของตนเอง ที่ทำหน้าที่หลักในการดูแลบ้านและลี้ยงลูกเท่านั้น ซึ่งภาระงานที่มากขึ้น ทำให้เวลาในการดูแลลูกลดน้อยลงด้วยเช่นกัน

4.2.2 เงื่อนไขด้านทัศนคติ

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในการเลี้ยงดูลูกสาว ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่ในการเป็นภรรยาที่ดี เป็นกุลสตรี ไม่มั่วเพศ และเป็นผู้ที่ต้องทำหน้าที่หลักในการดูแลความเรียบร้อยในบ้าน ส่งผลให้แม่รับรู้ต่อความคาดหวังของสังคมต่อตนเอง (Self) ในการทำหน้าที่บทบาทแม่และการเลี้ยงดูลูก ในฐานะแม่บ้าน ที่ต้องให้ความสำคัญต่อการอบรมสั่งสอนลูกสาว ลูกชาย ให้รู้บทบาทของตนเอง ทำหน้าที่และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม การทำหน้าที่หลายบทบาท ทั้งการทำหน้าที่ในสังคม และการหารายได้ให้ครอบครัว ลดทอนเวลาในการทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้กับลูกวัยรุ่น การประเมินว่าลูกยังเล็กเกินกว่าที่จะสอนเรื่องเพศทำให้หลีกเลี่ยงที่จะพูดเรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย การกำหนดเป้าหมายในการเลี้ยงดูลูกที่ให้ความสำคัญต่อระบบการศึกษา ทำให้วางบทบาทของแม่คือผู้ที่ต้องทำหน้าที่สนับสนุนและลดอุปสรรคที่มีผลต่อการศึกษาให้กับลูกในทุกด้าน

5. เงื่อนไขการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ ทัศนคติในเรื่องเพศ การให้คุณค่าต่อตนเองและทักษะชีวิตของวัยรุ่น

5.1 ภาพลักษณ์ และการให้คุณค่าต่อตนเอง

วัยรุ่นให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ และการยอมรับจากเพศตรงข้ามการยอมรับจากกลุ่ม การตัดสินใจมีแฟนคือการแสดงออกถึงการยอมรับของฝ่ายชายที่มีต่อตนเอง ทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า การมีคู่รักและแฟนยังทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

5.2 **ทัศนคติในเรื่องเพศ**

มารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่รู้ว่าการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ได้มีการป้องกันมีโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ แต่การให้ความสำคัญและการวิเคราะห์ถึงโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในการตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์นั้นมีน้อยมาก มีการรับรู้และให้ความหมายต่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยคือ การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่มั่วเพศ การรับรู้ต่อบทบาทของการเป็นผู้หญิงที่ดี คือการไม่แสดงออกถึงเรื่องเพศจึงละเลยที่จะซักถามถึงประวัติของฝ่ายชายรวมถึงประสบการณ์และโอกาสเสี่ยงของการเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของแฟน

การมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกส่วนใหญ่มักเป็นไปในลักษณะที่ไม่ได้มีการคาดการณ์ล่วงหน้า การอยู่ด้วยกันสองต่อสองในที่ลับตา การขอมีเพศสัมพันธ์เพื่อยืนยังว่าวัยรุ่นหญิงยังคงรักฝ่ายชาย การใช้กำลังล่วงละเมิด ขืนใจ หรือการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ การเจรจาต่อรองในเรื่องเพศของวัยรุ่นหญิง จึงถูกนำมาใช้ในการควบคุมกำกับ และการใช้อำนาจของการเป็นคู่รัก กำหนดให้ฝ่ายชายยินยอมทำตามเงื่อนไขทางสังคม ที่ตนเองต้องการ เช่น การแสดงออกถึงสถานะของการคบหาเป็นแฟน การไม่นอกใจคบซ้อน การดูแลเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันมากกว่าการต่อรองในเรื่องการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ หรือการมีเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ

5.3 **ทักษะชีวิตของวัยรุ่น**

ระบบการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยในการสร้างโอกาสในการเข้าถึงระบบอินเตอร์เน็ต ทำให้ช่องทางของการรับสื่อที่ขาดการควบคุมทำได้ง่ายขึ้น โดยที่พ่อแม่เกษตรกรไม่มีโอกาสได้รับรู้การสื่อสารในช่องทางนี้ การใช้สื่อและการเข้าถึงสื่อต่างๆ ของวัยรุ่นจึงเป็นไปในทิศทางที่เป็นอิสระและขาดการชี้ให้เห็นถึง ประเด็นหลอกลวงทางการค้า และรวมไปถึงสื่อที่เผยแพร่เรื่องราวทางเพศจากภาพยนตร์ ละคร และการสร้างค่านิยมด้านการตลาดผ่านนักแสดงและนักร้อง จุดอ่อนของระบบการศึกษาที่ขาดกระบวนการสร้างการเรียนรู้ในเชิงคิดวิเคราะห์ ในเหตุและผล ทำให้วัยรุ่นรับข้อมูลในเรื่องเพศเพียงมิติของความสวยงาม และภาพฝัน

6. ข้อเสนอเชิงกระบวนการเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ในการจัดทำข้อเสนอเชิงกระบวนการแนวทางการนำนโยบายไปสูการปฏิบัติด้านเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอโดยจำแนกระดับของนโยบายออกเป็น 2 ระดับ ประกอบไปด้วยภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานขับเคลื่อนนโยบาย และ หน่วยงานในการนำนโยบายไปดำเนินการในพื้นที่และกำหนดแนวทางไว้ 3 ประการดังนี้

6.1 **แนวทางการบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์**

ในการขับเคลื่อนกลไกการดำเนินงานในเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ได้แก่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล โรงเรียน ในการการกำหนดกลไกการดำเนินงานร่วมกันของแต่ละหน่วยงานให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาในประเด็นการพัฒนาการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจน

6.2 **แนวทางการบูรณาการแผนการปฏิบัติงาน**

เป็นแนวทางการบูรณาการงานในระดับพื้นที่ ได้แก่ สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลอำเภอ โดยมีข้อเสนอที่สำคัญในการนำนโยบาย ลงสู่การดำเนินงานในพื้นที่นั้น 1) ควรให้ความสำคัญกับการทำงานโดยมีพื้นที่เป็นตัวตั้ง 2) ให้ความสำคัญกับกระบวนการดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกันกับทุกภาคส่วน 3) มุ่งสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนประเด็นการแก้ไขปัญหาร่วมกัน 4) ใช้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมที่เอื้อให้เกิดกลไกการทำงานเป็นทีมที่มีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน โดยข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนให้หน่วยงานหลักในระดับพื้นที่สามารถนำนโยบายไปสู่การดำเนินงานในระดับพื้นที่และชุมชนนั้น

6.3 **แนวทางการบูรณาการากรมีส่วนร่วม**

การสนับสนุนให้หน่วยงานในระดับพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียน ผู้นำชุมชนผู้แทนกลุ่มต่างๆ ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน สภาเด็ก มีความเข้มแข็งในการดำเนินงานในพื้นที่ โดยการจัดให้มีการประสานงานกับผู้นำชุมชนทุกระดับ ในการนำเสนอประเด็นปัญหา และการกำหนดแผนงานโครงการร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะพ่อแม่เพื่อการสื่อสารเรื่องเพศในชุมชน การจัดระบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงรุก ในการสนับสนุนให้ชุมชนเห็นความสำคัญต่อบทบาทพ่อ และ แม่ ในการทำหน้าที่ดูแลลูกหลานในแต่ละช่วงวัย และนำเสนอประเด็นแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมกับชุมชนในการออกแบบกิจกรรมการพัฒนาทักษะพ่อแม่ และวัยรุ่นที่สอดคล้องกับบริบททางค่านิยมและวัฒนธรรม

อภิปรายผล

ผลของการวิเคราะห์ วิพากษ์ ตลอดจนการค้นหาทั้งด้านวิธีวิทยาและแนวคิดเชิงทฤษฎีดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ทั้งในด้านระเบียบวิธี และกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในประเด็นสำคัญ 3 ประการ

ประการแรก ได้แก่ การใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานร่วมกับการนำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเด็นการศึกษา ออกแบบวิธีวิทยาที่ใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการพัฒนาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาถึงปรากฏการณ์ในสังคมในภาพกว้างเพื่อให้สามารถอธิบายให้เห็นถึงปัจจัย เงื่อนไข กระบวนการของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ และเพื่อให้เกิดการนำผลงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาสังคมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในภาพกว้าง

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเชิงแนวคิดทฤษฎี ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ต้องการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ การศึกษาค้นคว้าที่ตระหนักถึง ข้อจำกัด ของการถูกผูกมัดและกำหนดกรอบอย่างแน่นหนา ด้วยตัวแปร และแนวคิดที่ถูกสร้างและพัฒนาจากนักคิดในสังคมที่ห่างไกล ความท้าทายดังกล่าวของผู้วิจัย สะท้อนผ่านการศึกษาเชิงคุณภาพกับกรณีแม่วัยรุ่น ในลักษณะของการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อการอธิบายมูลเหตุปัจจัยของปรากฏการณ์การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่เกษตรกร

ประการที่สอง ผู้วิจัยได้อุดช่องว่างขององค์ความรู้ของ จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (George Herbert Mead, 1894-1931) (George H.M, 1967) โดยการเติมคุณลักษณะพิเศษของรูปแบบการสื่อสารที่พบในสังคมเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการสื่อสารระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมชนบท ในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการค้นพบที่สำคัญ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อได้นำแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ของจอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (George Herbert Mead, 1894-1931) (George H.M,1967) ซึ่งให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ตัวตนที่เป็นอยู่ (I) และตัวตนที่รับรู้ว่าสังคมคาดหวัง (ME) ซึ่งการแสดงออกทางสังคมของบุคคล โดย มี้ด (George H.M, 1967) ให้ความสำคัญต่อประสบการณ์จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ผ่านมาในอดีตในระยะต่างๆ ของช่วงวัย แต่ไม่ได้กล่าวถึง ความแตกต่างของการรับรู้ การตีความ และอิทธิพลเชิงนโยบายที่มีต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่คนแต่ละคน ซึ่งแสดงบทบาทที่แตกต่างกันในสังคม ณ ช่วงเวลาหนึ่ง

อนึ่ง ข้อค้นพบในเชิงทฤษฎีดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถค้นพบปรากฏการณ์ทางสังคมในประเด็นการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่เกษตรกร ผ่านมุมมอง การตีความการรับรู้ของพ่อแม่เกษตรกร ที่ก่อรูปและดำเนินอยู่ ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่พ่อแม่และลูกได้รับในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ด้วยเนื้อหาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การที่แนวคิด

ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ให้ความสำคัญกับมิติของสังคม ซึ่งเป็นมิติที่การแพทย์และการพยาบาลที่วางอยู่บนฐานคติเรื่องชีวะการแพทย์ได้ละเลยมายาวนาน ทำให้ข้อค้นพบของนักวิจัยในครั้งนี้เปิดพื้นที่ใหม่ๆ ในการวินิจฉัยปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น ที่หลุดออกมาจากกรอบวัฒนธรรมนิยม ชีวะการแพทย์ และเพศศึกษาในโรงเรียน

ประการที่สาม การที่ผู้วิจัยได้ออกแบบเทคนิควิธีในการศึกษาเพื่อพัฒนาข้อเสนอกระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่ที่มีลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในครอบครัวเกษตรกรจังหวัดอุตรดิตถ์

โดยใช้การเลือกใช้เทคนิคเทคนิคการพยากรณ์ (Forecasting Technique) อาศัยวิจารณญาณประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องการขับเคลื่อนนโยบายการแก้ปัญหาเรื่องเพศในวัยรุ่นจากบุคคล 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่รับผิดชอบโดยตรง และ 2) กลุ่มที่ให้ข้อมูล และให้ความสำคัญต่อขั้นตอนการดำเนินงาน โดยเฉพาะการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key Informants Selection) และ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Group of Key Informants) ซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยงาน ซึ่งมีส่วนได้เสียกับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในการแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ และพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นในจังหวัดอุตรดิตถ์ นอกจากนี้การออกแบบการเก็บข้อมูลยังให้ความสำคัญต่อข้อเสนอแนะในระดับพื้นที่ซึ่งเป็นกลุ่มของผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่ตรงประเด็นปัญหา สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทและข้อจำกัดในขณะนั้น ข้อเสนอแนะนั้นจึงเป็นการนำเสนอข้อมูลจากด้านล่างสู่ด้านบน (Bottom-Up) โดยจัดทำเป็นข้อเสนอเพื่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ยังได้นำไปแลกเปลี่ยนในหน่วยงานทั้งระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับประเทศ รวมไปถึงองค์กรที่ดำเนินงานในประเด็นครอบครัวและวัยรุ่นในการแก้ไขปัญหาเพศสัมพันธ์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานในด้านต่างๆ ในการพัฒนาทักษะพ่อแม่เกษตรกรในการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ นับเป็นการลดช่องว่างของการศึกษาวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ ที่มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นเรื่องการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการพัฒนา ซึ่งกระบวนการที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในครั้งนี้ ครอบคลุมทั้งในมิติของการขับเคลื่อนในระดับปฏิบัติการ ที่ถูกกระทำผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยในปริญญานิพนธ์เล่มนี้ ชุดของโครงการวิจัยอื่นๆ ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ได้แก่ 1) โครงการวิจัยรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพ่อแม่ วัยรุ่น และภาคีเครือข่ายในชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจังหวัดอุตรดิตถ์ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) 2) โครงการวิจัย

พัฒนาพื้นที่ต้นแบบบูรณาการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น 3) โครงการพัฒนาจังหวัดต้นแบบบูรณาการงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนด้านการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 4) โครงการพัฒนาเครือข่ายศูนย์บริการที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่นจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

นอกจากนี้ การออกแบบวิธีวิจัยใหม่ โดยผู้วิจัยให้ความสำคัญกับประเด็นการแก้ไขปัญหา (Solution Based) แทนความสนใจในประเด็นปัญหา (Problem Based) ทำให้การศึกษาวิจัยในหลักสูตร เป็นเครื่องมือในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพ่อแม่ ลูกวัยรุ่น และภาคีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ การทำให้ครอบครัว เป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญที่สุดในการแก่ปัญหาสังคม ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ครอบคลุมการรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงลึก และกว้าง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ ชุมชนเกษตรกรของอำเภอลับแล การเรียนรู้ร่วมกันในระดับชาติและนานาชาติ อาทิ 1) นำเสนอผลงานวิจัยโดยวาจา เรื่อง Model Potential Development of Parents and Teenage for Teenage Pregnancy Prevention in Uttaradit Province, Thailand 2) นำเสนอผลงานวิจัยแบบโปสเตอร์ เรื่อง Communication of Sexuality Responsibility from Parents and Teenagers in Secondary School; Agricultural Based Families in Uttaraditt Province ในการประชุมวิชาการนานาชาติด้านการสร้างเสริมสุขภาพครั้งที่ 21 (21st IUHPE World Conference on Health Promotion. Pattaya, 25-29 August 2013) 3) การนำเสนอโดยวาจาในการ"การประชุมสัมมนาวิชาการ-วิจัยระดับนานาชาติ ครั้งที่ 7" จัดโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ในหัวข้อ "The Causal, Factors, Perception and Meaning on Communication of Sexuality Responsibility from Parents and Teenagers in Secondary School; Agricultural Based Families in Uttaraditt Province" และ 4) การนำเสนอโดยวาจาในเวทีประชุมวิชาการนานาชาติ The 12th APSA Conference on "Transforming Societies: Contestations and Convergences in Asia and the Pacific" in the conjunction with the Celebration of 50th Anniversary of the Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University ในหัวข้อ "Identify grey area and people in between: a case of communication concerning the topic of sexual responsibility between poor parents and teenage moms" ซึ่งในท้ายที่สุดนำมาสู่พลังของการอธิบายทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติการเพื่อนำมาสู่การปฏิบัติจริงเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นในวัยเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างเช่น การนำไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานในโครงการพัฒนาจังหวัดต้นแบบ

บูรณาการงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนด้านการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น จังหวัดอุตรดิตถ์ และ โครงการพัฒนาเครือข่ายศูนย์บริการที่เป็นมิตรสำหรับวัยรุ่นจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส) ในการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นต้น

ประการที่สี่ จากข้อค้นพบที่สำคัญถึงผลของการนำนโยบายภาครัฐ ด้านการศึกษาและการพัฒนาประเทศสู่ภาคอุตสาหกรรม ได้ส่งผลกระทบต่อระดับครัวเรื่องในการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต กระบวนการขัดเกลาทางสังคม และบทบาทของพ่อแม่ โดยพบว่า นโยบายภาครัฐที่กำหนดให้มีการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประเทศนั้นมีอิทธิพลส่งผ่านมายังเป้าหมายในการเลี้ยงลูกของพ่อแม่เกษตรกร ที่รู้สึกไม่มั่นคงในอาชีพและขาดความศรัทธาต่ออาชีพเกษตรกร จึงต้องการสร้างอนาคตใหม่ให้กับลูกผ่านกลไกการยกระดับทางสังคมที่ภาครัฐให้การสนับสนุนคือระบบการศึกษาที่เอื้อให้ประชาชนในทุกระดับสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้มากขึ้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารถึงโอกาสทางสังคมจากระบบการสื่อสารของภาครัฐและเอกชน ได้แก่ การทำงานที่มีรายได้สูง สามารถเข้าถึงแหล่งอำนายความสะดวกได้มากขึ้นจากรายได้ที่มากขึ้น และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นการย้ำให้พ่อแม่เกษตรกร เห็นคุณค่าของระบบการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงดูลูกของเกษตรกร ที่ลดบทบาทในการสร้างทักษะชีวิตด้านอาชีพ แต่มุ่งให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนลูกให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาเพื่อสร้างอนาคต โดยให้ความสำคัญต่อการหารายได้ เพิ่มมากขึ้นในกระแสเกษตรอุตสาหกรรม

จากประเด็นดังกล่าวพบว่า รูปแบบการเลี้ยงดูและเป้าหมายในการเลี้ยงดูบุตรในครอบครัวเกษตรกรนั้น ได้รับอิทธิพลจากนโยบายของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายด้านการศึกษา และการสื่อสารประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในเรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นวัยเรียนจากหลากหลายช่อทางของสื่อสาธารณะ ต่อกระบวนการสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของพ่อแม่เกษตรกรในด้านประโยชน์ของการศึกษา และโอกาสทางสังคมจากระบบการศึกษา ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวเป็นกระบวนการรับรู้ที่ถูกกระทำอย่างต่อเนื่องจากตัวแบบจำนวนมากในสังคม ทั้งจากผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในชุมชน จากบุคคลที่อยู่ห่างไกล โดยอิทธิพลของสื่อสารมวลชน สภาพดังกล่าวทำให้การศึกษาถูกยึดโยงเข้ากับความสำเร็จและการเป็นเป้าหมายของชีวิต แทนที่จะเป็นกระบวนการเรียนรู้

เงื่อนไขดังกล่าว ได้กลายเป็นวาทกรรมการพัฒนา ที่ก่อตัวและถูกส่งต่ออยู่ในบริบททางสังคมของชุมชนเกษตรกร ซึ่งก่อให้เกิดอิทธิพลทั้งต่อตัวตน (I) ของพ่อแม่ รวมไปถึงการรับรู้ของพ่อแม่เกษตรกรต่อความคาดหวังของสังคม (ME) ที่ต้องการให้พ่อแม่แสดงบทบาทของการเป็น

พลเมืองที่ดี ในการสนับสนุนนโยบายภาครัฐ ผ่านการแสดงบทบาทพ่อแม่ โดยการให้ลูกได้เข้ารับการศึกษาตามที่ภาครัฐกำหนด อิทธิพลดังกล่าว มิเพียงสะท้อนช่องว่างของระบบและปรัชญาการศึกษา แต่สะท้อนถึงเป้าหมายในการเลี้ยงดูลูกวัยรุ่นของพ่อแม่เกษตรกร ที่ต่างมุ่งให้ความสำคัญต่อการศึกษาในฐานะที่เป็นเป้าหมายในชีวิตมากกว่าการเป็นกระบวนการที่สร้างคุณค่าทางสังคมให้แก่ลูก จนในที่สุด ทำให้พ่อแม่ละเลยมิติอื่นๆ ของการขัดเกลาทางสังคม เช่น เพศสัมพันธ์ที่ขาดความรับผิดชอบ และกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่มีการสื่อสารเรื่องเพศ เป็นประเด็นหนึ่งของการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านนโยบาย อาทิ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ของภาครัฐ มีอิทธิพลทั้งต่อตัวตนในระดับปัจเจก (I) และความคาดหวังของสังคมต่อการทำหน้าที่ของพ่อแม่ (ME) ซึ่งนับว่าเป็นตัวแปรใหม่ที่ มี๊ด (George H.M, 1967) ยังมิได้กล่าวไว้ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมและงานของ มี๊ด (George H.M, 1967) ที่ผ่านมาในอดีต พบว่า มี๊ดให้ความสำคัญต่อความเป็นปัจเจก และกระบวนการคิดและการตัดสินใจที่เกิดขึ้นโดยอิทธิพลในระบบสังคมแวดล้อม แต่ยังขาดการวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านนโยบายซึ่งกล่าวได้ว่าในช่วงเวลาของการพัฒนาทฤษฎีดังกล่าว การกำหนดนโยบายยังไม่มีความชัดเจน ในฐานะที่เป็นกระบวนการที่มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบสู่ระดับปัจเจก อิทธิพลของนโยบายการศึกษาในประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์ จึงเป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อสะท้อนให้เห็นถึง ปัญหาในเชิงโครงสร้างของบริบทสังคมไทย ที่จำกัดความคิดที่แตกต่างแต่มุ่งปลูกฝังชุดของความคิดผ่านวาทกรรม "การเป็นพลเมืองที่ดี" ซึ่งในงานวิจัยนี้ ถูกแสดงออกผ่าน การแสดงบทบาทของความเป็นพ่อแม่ที่สนับสนุนการศึกษาให้แก่ลูก

อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดเชิงนโยบายด้านการศึกษากลับพบว่า ไม่ได้ถูกใช้เป็นกระบวนการเพื่อสร้างเสริมศักยภาพของบุคคล ดังพบในกรณีของ แผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน แม้ว่าจะนำมาสู่การสร้างการรับรู้ในเรื่องความสำคัญของระบบการศึกษา ประโยชน์การศึกษา และการเอื้อให้เกิดโอกาสทางการศึกษา แต่ก็ส่งผลกระทบต่อการรับรู้ และการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการขัดเกลาทางสังคมของพ่อแม่เกษตรกร การรับรู้บทบาทความเป็นพ่อแม่ จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของอิทธิพลของสื่อสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของเป้าหมายในการเลี้ยงดูลูกของพ่อแม่เกษตรกรไทย จากครอบครัวที่อบอุ่นเป็นครอบครัวที่ประสบความสำเร็จและร่ำรวย จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้สะท้อนข้อค้นพบ ที่มีอิทธิพลต่อทั้งตัวตน (I) และการรับรู้ต่อความคาดหวังของสังคมคือ (ME) ผ่านการศึกษาวิจัย โดยใช้

ปรากฏการณ์การสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบของพ่อแม่เกษตรกรและลูกวัยรุ่นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดอุตรดิตถ์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่สามารถนำไปสู่การวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบประเด็นที่สำคัญคือ ข้อจำกัดของการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบระหว่างพ่อแม่และลูกวัยรุ่นในครอบครัวเกษตรกรนั้นเกิดจากปัจจัยที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญต่อความคาดหวังของสังคมต่อบทบาทของพ่อแม่ (ME) ที่ยังอยู่ภายใต้การให้คุณค่าของการรักษาพรหมจรรย์ และความเป็นกุลสตรีและการเป็นต้นแบบที่ดีให้กับลูก ประเด็นดังกล่าวต้องการการขับเคลื่อนทั้งในเชิงนโยบายและการเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน เพื่อหนุนเสริมบทบาทของพ่อแม่ในการสื่อสารแนวคิดเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบกับลูก

2. ข้อจำกัดของพ่อแม่เกษตรกรในการสื่อสารทั้งในด้านการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างพ่อและลูก การสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในการให้เกียรติและการยอมรับในบทบาทสมาชิกของลูกวัยรุ่น และการฟังอย่างลึกซึ้งของแม่ เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้น การขยายปริมณฑลเรื่อง ความหมาย และการแสดงบทบาทของพ่อแม่ในการสื่อสารเรื่องเพศสัมพันธ์ที่รับผิดชอบ ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้สึกมีคุณค่าของตนเองให้กับลูกวัยรุ่น จึงควรถูกกระตุ้นผ่านสื่อ เวทีสาธารณะ และการพูดคุยถกแถลงอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. การศึกษาเฉพาะบริบทพื้นที่ แม้ว่าจะมีคุณลักษณะที่เฉพาะเจาะจง แต่ก็สะท้อนถึงพลังของการใช้กรณีตัวอย่าง เพื่ออธิบายสถานการณ์และประเด็นปัญหาในเชิงลึก ที่ยังต้องการข้อมูลระดับฐานรากจำนวนมาก

4. ข้อค้นพบในเชิงทฤษฎีมีประเด็นที่ควรนำไปศึกษาเพื่อขยายผลในเชิงลึกและการศึกษาในภาพกว้าง เพื่อการพัฒนาทฤษฎีเรื่องเพศสัมพันธ์ที่มีความรับผิดชอบในมุมมองใหม่ๆ เพื่อการทำความเข้าใจในเรื่องเพศในสังคม ที่จะนำไปสู่การสร้างการรับรู้ของสังคมต่อสถานการณ์ปัญหาในเรื่องเพศที่ดำเนินอยู่ในชุมชนเกษตรกรในปัจจุบัน